

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πρώτο τμήμα)

της 29ης Ιουλίου 2019*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις – Οδηγία 2012/29/ΕΕ – Ελάχιστα πρότυπα σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας – Άρθρα 16 και 18 – Εξέταση του θύματος από πρωτοβάθμιο ποινικό δικαστήριο – Μεταβολή στη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού – Επανάληψη της εξετάσεως του θύματος κατόπιν αιτήματος ενός εκ των διαδίκων – Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρα 47 και 48 – Δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και δικαιώματα υπερασπίσεως – Αρχή της αμεσότητας – Περιεχόμενο – Δικαίωμα προστασίας του θύματος κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας»

Στην υπόθεση C-38/18,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale di Bari (πρωτοδικείο Μπάρι, Ιταλία) με απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2017, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 19 Ιανουαρίου 2018, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης κατά

Massimo Gambino,

Shpetim Hyka,

παρισταμένων των:

Procura della Repubblica presso il Tribunale di Bari,

Ernesto Lappostato,

Banca Carige SpA – Cassa di Risparmio di Genova e Imperia,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot, πρόεδρο τμήματος, C. Toader, A. Rosas, L. Bay Larsen και M. Safjan (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Y. Bot

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τους P. G. Marrone και D. Di Giorgio, avvocati dello Stato,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την A. Kasalická, καθώς και από τους J. Vlácil και M. Smolek,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, αρχικώς εκπροσωπούμενη από τους T. Henze, M. Hellmann και E. Lankenau, στη συνέχεια από τους M. Hellmann και E. Lankenau,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. K. Bulterman και M. A. M. de Ree,
- η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον G. Hesse,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις C. Cattabriga και S. Grünheid,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 14ης Μαρτίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 16 και 18 καθώς και του άρθρου 20, στοιχείο β', της οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ 2012, L 315, σ. 57).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ποινικής δίκης κατά των Massimo Gambino και Shpetim Hyka για αξιόποινες πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και απάτης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Κατά τις αιτιολογικές σκέψεις 11, 12, 20, 58 και 66 της οδηγίας 2012/29:
 - «(11) Η παρούσα οδηγία ορίζει ελάχιστους κανόνες. Τα κράτη μέλη μπορούν να επεκτείνουν τα δικαιώματα που ορίζονται στην παρούσα οδηγία προκειμένου να παράσχουν υψηλότερο επίπεδο προστασίας.
 - (12) Τα δικαιώματα που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία δεν θίγουν τα δικαιώματα του δράστη. Ο όρος “δράστης” αναφέρεται σε πρόσωπο καταδικασθέν για έγκλημα. Εντούτοις, για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, αφορά επίσης ύποπτο ή κατηγορούμενο πριν από ενδεχόμενη ομολογία της ενοχής ή καταδίκη και χρησιμοποιείται με την επιφύλαξη του τεκμηρίου αθωότητας.

[...]

(20) Ο ρόλος των θυμάτων στο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης και η δυνατότητά τους να συμμετέχουν ενεργά στην ποινική διαδικασία ποικίλλουν στα κράτη μέλη, αναλόγως του εθνικού συστήματος, και καθορίζονται βάσει ενός ή περισσοτέρων από τα ακόλουθα κριτήρια: εάν το εθνικό σύστημα προβλέπει νομικό καθεστώς διαδίκου σε ποινική διαδικασία, εάν το θύμα υπέχει νομική υποχρέωση ή καλείται να συμμετάσχει ενεργά στην ποινική διαδικασία, επί παραδείγματι ως μάρτυρας, ή/και εάν το θύμα δικαιούται, δυνάμει του εθνικού δικαίου, να συμμετάσχει ενεργά στην ποινική διαδικασία και επιδιώκει την άσκηση του δικαιώματός του, όταν το εθνικό σύστημα δεν προβλέπει ότι τα θύματα έχουν νομικό καθεστώς διαδίκου στην ποινική διαδικασία. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προσδιορίζουν ποιες από τις καταστάσεις αυτές ισχύουν για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής των δικαιωμάτων που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία, όταν υπάρχουν αναφορές στον ρόλο του θύματος στο οικείο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

[...]

(58) Τα θύματα τα οποία έχουν κριθεί ευάλωτα στον κίνδυνο δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντεκδίκησης θα πρέπει να τυγχάνουν κατάλληλων μέτρων προστασίας κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας. Η ακριβής φύση αυτών των μέτρων θα πρέπει να καθορίζεται μέσω της ατομικής αξιολόγησης, συνεκτιμώντας την επιθυμία του θύματος. Η εμβέλεια των μέτρων αυτών θα πρέπει να καθορίζεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και σύμφωνα με τους κανόνες της διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου. Οι ανησυχίες και οι φόβοι των θυμάτων σε σχέση με τη διαδικασία θα πρέπει να αποτελούν θεμελιώδη παράγοντα, προκειμένου να προσδιορισθεί κατά πόσο χρειάζονται κάποιο ειδικό μέτρο.

[...]

(66) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις αρχές που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ειδικότερα, σκοπός της είναι να προάγει το δικαίωμα στην αξιοπρέπεια, τη ζωή, τη σωματική και διανοητική ακεραιότητα, την ελευθερία και την ασφάλεια, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, το δικαίωμα ιδιοκτησίας, την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων, την αρχή της ισότητας γυναικών και ανδρών, τα δικαιώματα του παιδιού, των ηλικιωμένων και των ατόμων με αναπηρίες και το δικαίωμα αμερόληπτου δικαστηρίου.»

4 Το άρθρο 1 της οδηγίας αυτής, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Στόχος της παρούσας οδηγίας είναι να εξασφαλίσει ότι τα θύματα της εγκληματικότητας τυγχάνουν της δέουσας πληροφόρησης, υποστήριξης και προστασίας και είναι ικανά να συμμετέχουν στην ποινική διαδικασία.

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα θύματα να αναγνωρίζονται και να αντιμετωπίζονται με σεβασμό, ευαισθησία, εξατομικευμένη, επαγγελματική και χωρίς διακρίσεις προσέγγιση, σε κάθε επαφή με τις υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων ή τις υπηρεσίες αποκαταστατικής δικαιοσύνης ή μια αρμόδια αρχή, που ενεργούν στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Τα δικαιώματα που θεσπίζονται στην παρούσα οδηγία ισχύουν για όλα τα θύματα χωρίς διακρίσεις, ασχέτως του καθεστώτος διαμονής τους.»

5 Το άρθρο 10 της εν λόγω οδηγίας, που έχει τίτλο «Δικαίωμα ακρόασης», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα θύματα να δύνανται να έχουν το δικαίωμα ακρόασης κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας και να μπορούν να προσκομίζουν αποδεικτικά στοιχεία. Κατά την ακρόαση παιδιού θύματος λαμβάνονται δεόντως υπόψη η ηλικία και η ωριμότητα του παιδιού.

2. Οι δικονομικοί κανόνες σχετικά με την ακρόαση των θυμάτων κατά τη διάρκεια ποινικής διαδικασίας και την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων καθορίζονται από το εθνικό δίκαιο.»

- 6 Το άρθρο 16 της ίδιας οδηγίας, που επιγράφεται «Δικαίωμα απόφασης για τη χορήγηση αποζημίωσης από τον δράστη στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας», ορίζει:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα θύματα να έχουν το δικαίωμα να ζητούν, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, την έκδοση απόφασης για την αποζημίωσή τους από μέρους του δράστη, εντός εύλογης προθεσμίας, εκτός εάν το εθνικό δίκαιο προβλέπει ότι η σχετική απόφαση λαμβάνεται στο πλαίσιο άλλης νομικής διαδικασίας.

2. Τα κράτη μέλη προωθούν μέτρα ώστε να ενθαρρύνεται η παροχή επαρκούς αποζημίωσης στο θύμα από μέρους του δράστη.»

- 7 Το άρθρο 18 της οδηγίας 2012/29, το οποίο φέρει τον τίτλο «Δικαίωμα προστασίας», έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να προβλέπονται μέτρα για την προστασία των θυμάτων και των μελών της οικογένειάς τους από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και εκφοβισμό, καθώς και από τους κινδύνους ψυχικής, συναισθηματικής ή ψυχολογικής βλάβης, και για την προστασία της αξιοπρέπειας των θυμάτων κατά τη διάρκεια της εξέτασης ή της κατάθεσής τους. Εφόσον απαιτείται, τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν επίσης διαδικασίες καθιερωμένες από το εθνικό δίκαιο για τη σωματική προστασία των θυμάτων και των μελών της οικογένειάς τους.»

- 8 Το άρθρο 20 της οδηγίας αυτής, το οποίο τιτλοφορείται «Δικαίωμα προστασίας των θυμάτων κατά την ποινική έρευνα», έχει ως εξής:

«Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και σύμφωνα με τους κανόνες της διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι κατά τη διάρκεια της ποινικής έρευνας:

[...]

β) ο αριθμός των εξετάσεων των θυμάτων περιορίζεται στο ελάχιστο και οι εξετάσεις διεξάγονται μόνο όταν είναι αυστηρά αναγκαίο για τους σκοπούς της ποινικής έρευνας·

[...]».

- 9 Το άρθρο 22 της εν λόγω οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ατομική αξιολόγηση των θυμάτων για τον προσδιορισμό ειδικών αναγκών προστασίας», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να διενεργείται εγκαίρως ατομική αξιολόγηση των θυμάτων, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες, για τον προσδιορισμό ειδικών αναγκών προστασίας και για να αποφασίζεται αν και σε ποιο βαθμό τα θύματα θα μπορούσαν να επωφεληθούν από ειδικά μέτρα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, όπως προβλέπεται στα άρθρα 23 και 24, λόγω ιδιαίτερου κινδύνου να υποστούν δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, εκφοβισμό και αντεκδίκηση.

2. Στην ατομική αξιολόγηση λαμβάνονται κυρίως υπόψη:

α) τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος·

β) το είδος ή η φύση του εγκλήματος και

γ) οι περιστάσεις του εγκλήματος.

3. Στο πλαίσιο της ατομικής αξιολόγησης τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στα θύματα που υπέστησαν σημαντική βλάβη λόγω της σοβαρότητας του εγκλήματος, στα θύματα εγκλήματος που οφείλεται σε προκαταλήψεις ή διακρίσεις, που θα μπορούσε, ιδίως, να σχετίζεται με τα προσωπικά χαρακτηριστικά τους, και στα θύματα τα οποία είναι ιδιαίτερα ευάλωτα λόγω της σχέσης τους με τον δράστη ή της εξάρτησής τους από αυτόν, ιδίως τα θύματα τρομοκρατίας, οργανωμένου εγκλήματος, εμπορίας ανθρώπων, βίας λόγω φύλου, βίας στο πλαίσιο στενής σχέσης, σεξουαλικής βίας ή εκμετάλλευσης ή εγκλήματος μίσους και στα θύματα με αναπηρίες.

4. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, τεκμαίρεται ότι τα παιδιά θύματα έχουν ειδικές ανάγκες προστασίας λόγω ιδιαίτερου κινδύνου να υποστούν δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, εκφοβισμό και αντεκδίκηση. Για να καθορισθεί αν και σε ποιο βαθμό θα επωφελούνταν από τα ειδικά μέτρα των άρθρων 23 και 24, τα παιδιά θύματα υποβάλλονται σε ατομική αξιολόγηση κατά την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου.

5. Η έκταση της ατομικής αξιολόγησης μπορεί να προσαρμοσθεί ανάλογα με τη σοβαρότητα του εγκλήματος και τον βαθμό της προφανούς βλάβης που υπέστη το θύμα.

6. Η εν λόγω ατομική αξιολόγηση διενεργείται με τη στενή συμμετοχή των θυμάτων και λαμβάνει υπόψη τις επιθυμίες τους, μεταξύ άλλων στην περίπτωση που δεν επιθυμούν τη λήψη των ειδικών μέτρων που προβλέπονται στα άρθρα 23 και 24.

7. Αν οι περιστάσεις που αποτελούν την βάση μιας ατομικής αξιολόγησης έχουν μεταβληθεί σημαντικά, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να επικαιροποιείται καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας.»

10 Το άρθρο 23 της ίδιας οδηγίας, που επιγράφεται «Δικαίωμα προστασίας θυμάτων με ειδικές ανάγκες προστασίας κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας», ορίζει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και σύμφωνα με τους κανόνες της διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα θύματα με ειδικές ανάγκες προστασίας που επωφελούνται ειδικών μέτρων τα οποία αποφασίζονται μετά από τη διενέργεια ατομικής αξιολόγησης που προβλέπεται στο άρθρο 22 παράγραφος 1 να μπορούν να επωφελούνται από τα μέτρα των παραγράφων 2 και 3 του παρόντος άρθρου. Ειδικό μέτρο που αποφασίστηκε μετά από ατομική αξιολόγηση δεν εφαρμόζεται, εάν επιχειρησιακοί ή πρακτικοί περιορισμοί καθιστούν τούτο αδύνατο ή όταν υπάρχει επείγουσα ανάγκη εξέτασης του θύματος και η παράλειψη εξέτασής του θα μπορούσε να βλάψει το θύμα ή άλλο πρόσωπο ή να θίξει την πορεία της διαδικασίας.

2. Κατά τη διάρκεια της ποινικής έρευνας τα θύματα με ειδικές ανάγκες προστασίας που αναγνωρίζονται σύμφωνα με το άρθρο 22 παράγραφος 1 έχουν στη διάθεσή τους τα ακόλουθα μέτρα:

- α) το θύμα εξετάζεται σε χώρους που έχουν σχεδιασθεί ή προσαρμοσθεί ειδικά για τον σκοπό αυτό·
- β) η εξέταση του θύματος διεξάγεται από επαγγελματίες εκπαιδευμένους για τον σκοπό αυτό ή με τη βοήθειά τους·
- γ) κάθε εξέταση του θύματος διεξάγεται από τα ίδια πρόσωπα, εκτός αν αυτό αντίκειται στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης·
- δ) κάθε εξέταση θυμάτων σεξουαλικής βίας, βίας λόγω φύλου ή βίας στο πλαίσιο στενών σχέσεων, εφόσον δεν διεξάγεται από εισαγγελέα ή δικαστή, διεξάγεται από πρόσωπο του ίδιου με το θύμα φύλου, εφόσον το επιθυμεί το θύμα, υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγεται η πορεία της ποινικής διαδικασίας.

3. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου τα θύματα με ειδικές ανάγκες προστασίας που αναγνωρίζονται σύμφωνα με το άρθρο 22 παράγραφος 1 έχουν στη διάθεσή τους τα ακόλουθα μέτρα:

- α) μέτρα προκειμένου να αποφεύγεται κάθε οπτική επαφή μεταξύ θυμάτων και δραστών, μεταξύ άλλων κατά τη διάρκεια της κατάθεσης, με τη χρησιμοποίηση κατάλληλων μέσων όπως τεχνολογία των επικοινωνιών·
- β) μέτρα για να εξασφαλισθεί ότι το θύμα μπορεί να συμμετέχει στην ακροαματική διαδικασία στην αίθουσα του δικαστηρίου χωρίς να είναι παρόν, κυρίως με τη χρήση της κατάλληλης τεχνολογίας επικοινωνιών·
- γ) μέτρα για να αποφεύγονται οι άσκοπες ερωτήσεις σχετικά με την ιδιωτική ζωή του θύματος που δεν έχουν σχέση με την αξιόποινη πράξη και
- δ) μέτρα που καθιστούν δυνατή τη διεξαγωγή της ακροαματικής διαδικασίας κλεισμένων των θυρών.»

Το ιταλικό δίκαιο

- 11 Το άρθρο 511 του *du codice di procedura penale* (κώδικα ποινικής δικονομίας), το οποίο τιτλοφορείται «Επιτρεπόμενες αναγνώσεις», ορίζει, στις παραγράφους 1 και 2, τα εξής:

«1. Ο δικαστής αποφασίζει, εν ανάγκη αυτεπαγγέλτως, να αναγνωσθούν, εν όλω ή εν μέρει, τα έγγραφα της δικογραφίας για τους σκοπούς της ακροαματικής διαδικασίας.

2. Η ανάγνωση των καταθέσεων επιτρέπεται μόνον μετά από την εξέταση του μάρτυρα, εκτός αν η εξέταση δεν πραγματοποιήθηκε.»

- 12 Το άρθρο 525 του κώδικα ποινικής δικονομίας, το οποίο τιτλοφορείται «Αμεσότητα της απόφασης», προβλέπει, στις παραγράφους 1 και 2, τα εξής:

«1. Η απόφαση εκδίδεται αμέσως μετά το πέρας της ακροαματικής διαδικασίας.

2. Επί ποινή απόλυτης ακυρότητας, στη διάσκεψη μετέχουν οι ίδιοι δικαστές που μετείχαν στην ακροαματική διαδικασία. Αν αναπληρωτές δικαστές καλούνται να συμπληρώσουν τη σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού, σε αντικατάσταση των κωλυομένων μελών, οι αποφάσεις που έχουν ήδη εκδοθεί και δεν έχουν ρητώς ανακληθεί διατηρούν την ισχύ τους.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 13 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι M. Gambino και S. Hyka διώκονται ενώπιον του Tribunale di Bari (πρωτοδικείου Bari, Ιταλία) για εγκλήματα νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες και απάτης, όπως προβλέπει ο ιταλικός ποινικός κώδικας.

- 14 Από την απόφαση αυτή προκύπτει επίσης ότι, κατά το κατηγορητήριο, τα θύματα αυτής της εικαζόμενης απάτης είναι οι Ernesto Lappostato και Gianluca Menini. Ο E. Lappostato παρέστη ως πολιτικώς ενάγων και ζήτησε να υποχρεωθεί ο M. Gambino στην καταβολή αποζημίωσης για τις ζημίες που του προκάλεσε η εγκληματική συμπεριφορά του.

- 15 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 14ης Απριλίου 2015, οι E. Lappostato και G. Menini εξετάστηκαν ως μάρτυρες από δικαστικό σχηματισμό του Tribunale di Bari (πρωτοδικείου Bari), αποτελούμενο από τρεις δικαστές.
- 16 Στις 21 Φεβρουαρίου 2017, πραγματοποιήθηκε νέα επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του ίδιου δικαστικού σχηματισμού, πλην όμως η σύνθεσή του είχε μεταβληθεί κατόπιν της τοποθετήσεως ενός εκ των τριών δικαστών που μετείχαν στην επ' ακροατηρίου συζήτηση της 14ης Απριλίου 2015 σε άλλο δικαστήριο.
- 17 Κατά την εν λόγω συνεδρίαση της 21ης Φεβρουαρίου 2017, ο συνήγορος του M. Gambino ζήτησε, βάσει των άρθρων 511 και 525 του κώδικα ποινικής δικονομίας, την εκ νέου εξέταση όλων των μαρτύρων που είχαν καταθέσει μέχρι την ημερομηνία αυτή, ιδίως των θυμάτων της εικαζόμενης απάτης. Υπέβαλε εκ νέου το αίτημα αυτό κατά την ακροαματική διαδικασία της 10ης Οκτωβρίου 2017.
- 18 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το άρθρο 525 του κώδικα ποινικής δικονομίας καθιερώνει την αρχή της αμεσότητας, η οποία συνίσταται στη διασφάλιση της εκδόσεως αποφάσεως όχι μόνον αμέσως μετά το πέρας της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, αλλά και από τους ίδιους δικαστές με αυτούς που μετείχαν κατά την ακροαματική διαδικασία. Η τελευταία αυτή απαίτηση στηρίζεται στην ιδέα ότι οι δικαστές που αποφασίζουν σχετικά με την ποινική ευθύνη του κατηγορουμένου πρέπει να είναι οι ίδιοι με εκείνους που ήσαν παρόντες κατά τη συγκέντρωση των αποδεικτικών μέσων.
- 19 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι έχει αμφιβολίες ως προς το κατά πόσον είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης εθνική ρύθμιση, όπως αυτή ερμηνεύεται από το Corte suprema di cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Ιταλία), κατά την οποία, σε περίπτωση επαναλήψεως της ακροαματικής διαδικασίας λόγω μεταβολής της συνθέσεως του πολυμελούς ή μονομελούς δικαστικού σχηματισμού, η δικαστική απόφαση δεν μπορεί να στηρίζεται σε κατάθεση μάρτυρα, ληφθείσα ενώπιον του αρχικού δικαστικού σχηματισμού, η οποία απλώς και μόνον αναγιγνώσκεται, χωρίς επανάληψη της εξετάσεως του μάρτυρα, σε περίπτωση που η νέα εξέταση εξακολουθεί να είναι δυνατή και έχει ζητηθεί από έναν εκ των διαδίκων.
- 20 Υπό τις συνθήκες αυτές, όταν αποφασίζεται η επανάληψη της ακροαματικής διαδικασίας κατόπιν μεταβολής της συνθέσεως του δικαστικού σχηματισμού και ο δικαστής δέχεται την εκ νέου ζητηθείσα διεξαγωγή εμάρτυρων αποδείξεων, η ανάγνωση των καταθέσεων των μαρτυριών που έχουν ήδη ληφθεί, βάσει του άρθρου 511 του κώδικα ποινικής δικονομίας, είναι δυνατή μόνο με τη συναίνεση όλων των διαδίκων.
- 21 Κατά το αιτούν δικαστήριο, μια τέτοια ερμηνεία θα άνοιγε τον δρόμο σε καταχρήσεις εκ μέρους της υπερασπίσεως, δεδομένου ότι αυτή θα μπορούσε στην πράξη να αντιταχθεί στην ανάγνωση από τους δικαστές μιας ήδη ληφθείσας καταθέσεως και, ως εκ τούτου, να επιβάλλει την εκ νέου εξέταση του θύματος.
- 22 Ως εκ τούτου, το άρθρο 511, παράγραφος 2, και το άρθρο 525, παράγραφος 2, του κώδικα ποινικής δικονομίας, όπως ερμηνεύονται από τη νομολογία των εθνικών δικαστηρίων, αντιβαίνουν στην οδηγία 2012/29, η οποία επιβάλλει στα κράτη μέλη τη θέσπιση των ενδεδειγμένων ρυθμίσεων για την προστασία των θυμάτων της εγκληματικότητας στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.
- 23 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, όσον αφορά την ερμηνεία της αποφάσεως-πλαίσιου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2001, σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες (ΕΕ 2001, L 82, σ. 1), η οποία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2012/29, το Δικαστήριο, στη σκέψη 56 της αποφάσεως της 16ης Ιουνίου 2005, Pupino (C-105/03, EU:C:2005:386), έχει κρίνει ότι, για την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει η εν λόγω απόφαση-πλαίσιο, απαιτείται να έχει το εθνικό δικαστήριο τη δυνατότητα να εφαρμόζει, όσον αφορά τα ιδιαίτερος ευάλωτα θύματα, μια ειδική διαδικασία, όπως είναι η διαδικασία συντηρητικής αποδείξεως που προβλέπει η νομοθεσία

κράτους μέλους, καθώς και τις επίσης προβλεπόμενες ειδικές ρυθμίσεις που διέπουν τη μαρτυρική κατάθεση, εφόσον η διαδικασία αυτή ανταποκρίνεται με τον βέλτιστο τρόπο στην κατάσταση των θυμάτων αυτών και είναι αναγκαία για να αποφευχθεί η απώλεια των αποδεικτικών στοιχείων, για να μειωθεί στο ελάχιστο η επανάληψη της εξετάσεως μαρτύρων και για να προληφθούν οι αρνητικές συνέπειες που θα είχε για τα εν λόγω θύματα η εξέτασή τους επ' ακροατηρίω.

24 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η επανάληψη της εξετάσεως του θύματος φαίνεται να αντίκειται στις αρχές που διατυπώθηκαν με την απόφαση αυτή, στο μέτρο που η ανάγνωση των μαρτυρικών καταθέσεων οι οποίες ελήφθησαν αρχικώς σε δημόσια συνεδρίαση, τηρουμένης της αρχής της εκατέρωθεν ακροάσεως και ενώπιον αμερόληπτου δικαστή, ουδόλως θίγει το δικαίωμα του κατηγορουμένου για δίκαιη δίκη.

25 Εν πάση περιπτώσει, η στάθμιση του σεβασμού της αξιοπρέπειας του θύματος με το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη του κατηγορουμένου πρέπει να συνάδει προς την αρχή της αναλογικότητας, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 52 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Συγχρόνως, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, το οποίο κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), και στο άρθρο 47 του Χάρτη, δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο για την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος.

26 Τέλος, πέραν του ότι επιβάλλει περαιτέρω ψυχική ταλαιπωρία στο θύμα, η επανεξέτασή του θα συνεπαγόταν δαπανηρή παράταση της ποινικής διαδικασίας, κατά παράβαση της απαιτήσεως για εύλογη διάρκεια της διαδικασίας.

27 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale di Bari (πρωτοδικείο Μπάρι) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να θέσει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει το άρθρο 16, το άρθρο 18 και το άρθρο 20, στοιχείο β', της οδηγίας [2012/29] να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι εμποδίζουν την εκ νέου εξέταση του θύματος ενώπιον νέου δικαστή, όταν ένας εκ των διαδίκων, κατά τα άρθρα 511, παράγραφος 2, και 525, παράγραφος 2, του κώδικα ποινικής δικονομίας (όπως ερμηνεύονται κατά πάγια σχετική νομολογία), αρνείται να συναινέσει στην ανάγνωση των προηγούμενων καταθέσεων του θύματος που πραγματοποιήθηκαν, σύμφωνα με την αρχή της εκατέρωθεν ακροάσεως, ενώπιον διαφορετικού δικαστή στην ίδια δίκη;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

28 Με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 16, το άρθρο 18 και το άρθρο 20, στοιχείο β', της οδηγίας 2012/29 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας, όταν το θύμα αξιόποινης πράξεως έχει ήδη εξετασθεί μία φορά από δικαστικό σχηματισμό πρωτοβάθμιου ποινικού δικαστηρίου και η σύνθεση του εν λόγω σχηματισμού μεταβλήθηκε εν συνεχεία, το θύμα αυτό πρέπει, κατ' αρχήν, να εξετασθεί εκ νέου από τον εν λόγω σχηματισμό, υπό τη νέα σύνθεσή του, εφόσον ένας εκ των διαδίκων προβάλλει αντίρρηση κατά της συνεκτιμήσεως από τον σχηματισμό αυτόν των πρακτικών της πρώτης καταθέσεως του εν λόγω θύματος.

29 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2012/29, σκοπός της οδηγίας αυτής είναι να εξασφαλίσει ότι τα θύματα της εγκληματικότητας τυγχάνουν της δέουσας πληροφορήσεως, υποστηρίξεως και προστασίας και μπορούν να μετέχουν στην ποινική διαδικασία.

30. Επισημαίνεται ευθύς εξαρχής ότι, κατά το άρθρο 20, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, υπό την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως και σύμφωνα με τους κανόνες της εξουσίας εκτιμήσεως του δικαστηρίου, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, κατά τη διάρκεια της ποινικής έρευνας, ο αριθμός των εξετάσεων των θυμάτων να περιορίζεται στο ελάχιστο και οι εξετάσεις να διεξάγονται μόνον όταν είναι αυστηρά αναγκαίο για τους σκοπούς της «ποινικής έρευνας».
31. Συναφώς, όπως προκύπτει από το άρθρο 23, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2012/29, η οδηγία αυτή διακρίνει μεταξύ του σταδίου της «ποινικής έρευνας» και της «δικαστικής διαδικασίας».
32. Εξάλλου, η πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικών πράξεων [COM(2011) 275 τελικό], από την οποία προήλθε η οδηγία 2012/29, προέβλεπε ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ο αριθμός των εξετάσεων να περιορίζεται στο ελάχιστο, δεδομένου ότι αυτές πραγματοποιούνται αποκλειστικά στο μέτρο που είναι αυστηρώς αναγκαίο για τη διεξαγωγή της «ποινικής διαδικασίας».
33. Ως εκ τούτου, οι προπαρασκευαστικές εργασίες της οδηγίας 2012/29 επιβεβαιώνουν, λαμβανομένου υπόψη του γράμματος του άρθρου 20, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, όπως έγινε δεκτό από τον νομοθέτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ότι ο εν λόγω νομοθέτης επέλεξε να περιορίσει το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής μόνο στο στάδιο της ποινικής έρευνας.
34. Πάντως, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η ενδεχόμενη επανάληψη της εξετάσεως του θύματος στην υπόθεση της κύριας δίκης εντάσσεται στο πλαίσιο του δικαστικού σταδίου της ποινικής διαδικασίας, δεδομένου ότι ο M. Gambino παραπέμφθηκε ενώπιον νέου δικαστικού σχηματισμού.
35. Υπό τις συνθήκες αυτές, το άρθρο 20, στοιχείο β', της οδηγίας 2012/29 δεν έχει εφαρμογή σε διαφορά όπως αυτή της κύριας δίκης.
36. Εν πάση περιπτώσει, καθόσον ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε ο αριθμός των εξετάσεων να περιορίζεται στο ελάχιστο, η διάταξη αυτή δεν επιτάσσει να εξετάζεται το θύμα αξιόποινης πράξεως μόνον μία φορά από το δικάζον δικαστήριο.
37. Όσον αφορά την ερμηνεία των άρθρων 16 και 18 της οδηγίας 2012/29, επισημαίνεται ότι η οδηγία αυτή, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 12, προβλέπει ότι τα δικαιώματα που θεσπίζει δεν θίγουν τα δικαιώματα του δράστη.
38. Το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη ορίζει ότι κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγουμένως συσταθεί νομίμως και ότι κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευέται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και την εκπροσώπησή του. Εξάλλου, κατά το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Χάρτη, διασφαλίζεται ο σεβασμός των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως σε κάθε κατηγορούμενο.
39. Στον βαθμό που ο Χάρτης περιλαμβάνει δικαιώματα που αντιστοιχούν σε εκείνα που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, το άρθρο 52, παράγραφος 3, του Χάρτη αποσκοπεί στη διασφάλιση της αναγκαίας συνοχής μεταξύ των δικαιωμάτων που περιλαμβάνονται σε αυτόν και των αντίστοιχων δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ, χωρίς αυτό να θίγει την αυτονομία του δικαίου της Ένωσης και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (πρβλ. απόφαση της 20ής Μαρτίου 2018, *Menci*, C-524/15, EU:C:2018:197, σκέψη 23). Κατά τις επεξηγήσεις σχετικά με τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (ΕΕ 2007, C 303, σ. 17), το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη αντιστοιχεί στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ και το άρθρο 48 του Χάρτη είναι το ίδιο με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, της ΕΣΔΑ. Το Δικαστήριο οφείλει, επομένως, να ερμηνεύει το άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, και το άρθρο 48 του Χάρτη κατά τέτοιον τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ένα επίπεδο προστασίας σύμφωνο με

εκείνο που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, όπως ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου [βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, *Belastingdienst κατά Toeslagen* (Ανασταλτικό αποτέλεσμα της εφέσεως), C-175/17, EU:C:2018:776, σκέψη 35 καθώς και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 40 Στο ίδιο πνεύμα, όσον αφορά την απόφαση-πλαίσιο 2001/220, η οποία αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2012/29, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία αυτή πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπον ώστε να γίνονται σεβαστά τα θεμελιώδη δικαιώματα, και ιδίως το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (αποφάσεις της 16ης Ιουνίου 2005, *Rupino*, C-105/03, EU:C:2005:386, σκέψη 59, και της 9 Οκτωβρίου 2008, *Katz*, C-404/07, EU:C:2008:553, σκέψη 48).
- 41 Συναφώς, από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι οι αρχές της δίκαιης δίκης επιβάλλουν να σταθμίζονται, στις περιπτώσεις όπου τούτο ενδείκνυται, τα συμφέροντα υπερασπίσεως με αυτά των μαρτύρων ή των θυμάτων που κλήθηκαν να καταθέσουν (αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 26ης Μαρτίου 1996, *Doorson κατά Κάτω Χωρών*, CE:ECHR:1996:0326JUD002052492, § 70, και της 5ης Οκτωβρίου 2006, *Marcello Viola κατά Ιταλίας*, CE:ECHR:2006:1005JUD004510604, § 51).
- 42 Στο πλαίσιο αυτό, όσοι έχουν την ευθύνη να αποφασίζουν για την ενοχή ή την αθώτητα του κατηγορουμένου πρέπει, κατ' αρχήν, να ακούσουν τους μάρτυρες αυτοπροσώπως και να αξιολογήσουν την αξιοπιστία τους. Η αξιολόγηση της αξιοπιστίας ενός μάρτυρα αποτελεί σύνθετη εργασία, η οποία, υπό κανονικές συνθήκες, δεν μπορεί να εκπληρωθεί μόνο με απλή ανάγνωση του περιεχομένου της καταθέσεώς του, όπως καταγράφηκε στα πρακτικά της ακροαματικής διαδικασίας (αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 5ης Ιουλίου 2011, *Dan κατά Μολδαβίας*, CE:ECHR:2011:0705JUD000899907, § 33, και της 29ης Ιουνίου 2017, *Lorefice κατά Ιταλίας*, CE:ECHR:2017:0629JUD006344613, § 43).
- 43 Ως εκ τούτου, ένα από τα σημαντικά στοιχεία μιας δίκαιης ποινικής δίκης είναι η δυνατότητα του κατηγορουμένου να αντιπαρατεθεί προς τους μάρτυρες ενώπιον του δικαστή ο οποίος εν τέλει θα εκδώσει απόφαση. Αυτή η αρχή της αμεσότητας αποτελεί σημαντική εγγύηση της ποινικής δίκης, καθόσον οι παρατηρήσεις του δικαστή σχετικά με τη συμπεριφορά και την αξιοπιστία ενός μάρτυρα ενδέχεται να έχουν σοβαρές συνέπειες για τον κατηγορούμενο. Ως εκ τούτου, τυχόν μεταβολή της συνθέσεως του δικάζοντος δικαστηρίου μετά την εξέταση ενός μάρτυρα πρέπει κατ' αρχήν να συνεπάγεται νέα εξέταση του μάρτυρα αυτού (αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 9ης Μαρτίου 2004, *Pitkänen κατά Φινλανδίας*, CE:ECHR:2004:0309JUD003050896, § 58, και της 18ης Μαρτίου 2014, *Beraru κατά Ρουμανίας*, CE:ECHR:2014:0318JUD004010704, § 64).
- 44 Εντούτοις, η αρχή της αμεσότητας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εμποδίζει οποιαδήποτε μεταβολή της συνθέσεως του δικαστηρίου κατά τη διεξαγωγή της δίκης. Ενδέχεται να ανακύψουν ιδιαίτερες προφανή διοικητικά ή δικονομικά προβλήματα και να καταστήσουν αδύνατη τη συνέχιση της συμμετοχής του δικαστή στη δίκη. Μπορούν να ληφθούν μέτρα ώστε οι δικαστές που αναλαμβάνουν την περαιτέρω εκδίκαση της υποθέσεως να κατανοήσουν καλά τα στοιχεία και τα επιχειρήματα, όπως, για παράδειγμα, η εξέταση των πρακτικών, όταν η αξιοπιστία του εν λόγω μάρτυρα δεν αμφισβητείται, ή η οργάνωση νέων αγορεύσεων ή νέας εξετάσεως σημαντικών μαρτύρων ενώπιον της νέας συνθέσεως του δικαστηρίου (αποφάσεις του ΕΔΔΑ της 2ας Δεκεμβρίου 2014, *Cutean κατά Ρουμανίας*, CE:ECHR:2014:1202JUD005315012, § 61, και της 6ης Δεκεμβρίου 2016, *Škaro κατά Κροατίας*, CE:ECHR:2016:1206JUD000696213, § 24).
- 45 Υπό το πρίσμα αυτών ακριβώς των σκέψεων πρέπει να δοθεί απάντηση στο ερώτημα σε σχέση με τα άρθρα 16 και 18 της οδηγίας 2012/29.

- 46 Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι η επανάληψη της εξετάσεως του θύματος κατόπιν της μεταβολής της συνθέσεως του δικαστικού σχηματισμού είναι αντίθετη προς το άρθρο 16 της οδηγίας αυτής, του οποίου η παράγραφος 1 ορίζει ότι τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα θύματα να έχουν το δικαίωμα να ζητούν, στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας, την έκδοση αποφάσεως για την αποζημίωσή τους από τον δράστη εντός εύλογης προθεσμίας, εκτός εάν το εθνικό δίκαιο προβλέπει ότι η σχετική απόφαση λαμβάνεται στο πλαίσιο άλλης νομικής διαδικασίας.
- 47 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, επομένως, ότι η δυνατότητα αποζημίωσης του θύματος εντός εύλογης προθεσμίας, όπως προβλέπει το εν λόγω άρθρο 16, περιορίζεται από εθνική ρύθμιση η οποία εξαρτά από τη συναίνεση όλων των διαδίκων τη δυνατότητα να μην επαναληφθεί η εξέταση του θύματος ενώπιον των δικαστών που συμμετέχουν στον δικαστικό σχηματισμό υπό τη νέα του σύνθεση. Ειδικότερα, το εν λόγω δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική ρύθμιση είναι ικανή να επιτρέψει καταχρήσεις εκ μέρους της υπερασπίσεως, δεδομένου ότι η άρνησή της να συναινέσει στην ανάγνωση των καταθέσεων που έχουν ήδη ληφθεί από το θύμα έχει ως αποτέλεσμα να επιμηκύνεται η διάρκεια της διαδικασίας.
- 48 Εντούτοις, διαπιστώνεται ότι η επανάληψη της εξετάσεως του θύματος σε περίπτωση μεταβολής της συνθέσεως του δικαστικού σχηματισμού ενώπιον του οποίου είχε αρχικώς καταθέσει δεν συνεπάγεται, αυτή καθ' εαυτήν, ότι δεν μπορεί να υπάρξει απόφαση εντός εύλογης προθεσμίας επί της αποζημίωσης του θύματος αυτού.
- 49 Επιπλέον, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 128 των προτάσεών του, το δικαίωμα που αναγνωρίζεται υπέρ του θύματος αξιόποινης πράξεως στο άρθρο 16 της οδηγίας 2012/29 δεν μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματική άσκηση των δικονομικών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στον κατηγορούμενο, όπως αυτά εκτίθενται στις σκέψεις 42 και 43 της παρούσας αποφάσεως, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται η αρχή της αμεσότητας, στην περίπτωση που μεταβλήθηκε η σύνθεση του δικαστικού σχηματισμού, δεδομένου ότι το γεγονός αυτό δεν μπορεί να καταλογιστεί στο εν λόγω πρόσωπο.
- 50 Το αιτούν δικαστήριο επικαλείται επίσης το άρθρο 18 της οδηγίας 2012/29, κατά το οποίο, υπό την επιφύλαξη των δικαιωμάτων υπερασπίσεως, τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε να προβλέπονται μέτρα για την προστασία των θυμάτων και των μελών της οικογένειάς τους από δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση και εκφοβισμό, καθώς και από τους κινδύνους ψυχικής, συναισθηματικής ή ψυχολογικής βλάβης, και για την προστασία της αξιοπρέπειας των θυμάτων κατά τη διάρκεια της εξετάσεως ή της καταθέσεώς τους, τα δε μέτρα αυτά περιλαμβάνουν επίσης, εφόσον απαιτείται, διαδικασίες καθιερωμένες από το εθνικό δίκαιο για την προστασία της σωματικής ακεραιότητας των θυμάτων και των μελών της οικογένειάς τους.
- 51 Εντούτοις, από το γράμμα του άρθρου αυτού δεν προκύπτει ότι ο νομοθέτης της Ένωσης προέβλεψε, μεταξύ των μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του θύματος αξιόποινης πράξεως, τον περιορισμό σε μία μόνον εξέτασή του κατά την ένδικη διαδικασία.
- 52 Εξάλλου, το άρθρο 18 της οδηγίας 2012/29 παρέχει στο θύμα το δικαίωμα προστασίας, «με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης». Υπό την ίδια έννοια, η αιτιολογική σκέψη 58 της οδηγίας αυτής αναφέρει ότι η εμπέλεια των κατάλληλων μέτρων προστασίας κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας για τα θύματα τα οποία έχουν κριθεί ευάλωτα στον κίνδυνο δευτερογενούς και επαναλαμβανόμενης θυματοποίησης, εκφοβισμού και αντεκδικήσεως θα πρέπει να καθορίζεται «με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και σύμφωνα με τους κανόνες της διακριτικής ευχέρειας του δικαστηρίου».

- 53 Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 73 των προτάσεών του, ο νομοθέτης της Ένωσης κατοχύρωσε, συνεπώς, στην οδηγία 2012/29, υπέρ του θύματος, δικαιώματα των οποίων η άσκηση δεν μπορεί να θίξει το δικαίωμα για δίκαιη δίκη και τα δικαιώματα υπερασπίσεως του κατηγορουμένου, που κατοχυρώνονται αντιστοίχως στο άρθρο 47, δεύτερο εδάφιο, και στο άρθρο 48, παράγραφος 2, του Χάρτη.
- 54 Κατά συνέπεια, διαπιστώνεται ότι το άρθρο 18 της οδηγίας 2012/29 δεν απαγορεύει, κατ' αρχήν, σε περίπτωση μεταβολής της συνθέσεως του δικαστικού σχηματισμού, την εκ νέου εξέταση του θύματος αξιόποινης πράξεως από τον σχηματισμό αυτόν κατόπιν αιτήματος ενός των διαδίκων.
- 55 Εντούτοις, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 116 των προτάσεών του, από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προκύπτει ότι τα κράτη μέλη, προκειμένου να κρίνουν αν είναι δυνατή η χρήση ως αποδεικτικού στοιχείου των πρακτικών της καταθέσεως του θύματος, πρέπει να ελέγχουν αν η εξέτασή του είναι πιθανό να έχει καθοριστική σημασία για την έκδοση αποφάσεως σχετικά με τον κατηγορούμενο και να διασφαλίζουν, μέσω αυστηρών δικονομικών εγγυήσεων, ότι η διεξαγωγή των αποδείξεων στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας δεν θίγει τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας αυτής, κατά την έννοια του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη, ή τα δικαιώματα της υπερασπίσεως, κατά την έννοια του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Χάρτη.
- 56 Επομένως, στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν, στην υπόθεση της κύριας δίκης, ειδικές συνθήκες όπως αυτές για τις οποίες γίνεται λόγος στην προηγούμενη σκέψη θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη μη εκ νέου εξέταση του θύματος της επίμαχης αξιόποινης πράξεως.
- 57 Πρέπει να προστεθεί ότι, στην περίπτωση κατά την οποία αποφασισθεί η εξέταση του θύματος από τον δικαστικό σχηματισμό υπό τη νέα του σύνθεση, οι αρμόδιες εθνικές αρχές οφείλουν να προβούν, σύμφωνα με το άρθρο 22 της οδηγίας 2012/29, σε ατομική αξιολόγηση του θύματος αυτού προκειμένου να προσδιοριστούν οι ειδικές ανάγκες του προστασίας και, ενδεχομένως, να ληφθούν για την προστασία του τα μέτρα που προβλέπουν τα άρθρα 23 και 24 της οδηγίας αυτής.
- 58 Ως εκ τούτου, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν το θύμα παρουσιάζει, στο πλαίσιο της κύριας δίκης, ειδικές ανάγκες προστασίας στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.
- 59 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι τα άρθρα 16 και 18 της οδηγίας 2012/29 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας, όταν το θύμα έχει ήδη εξετασθεί μία φορά από δικαστικό σχηματισμό πρωτοβάθμιου ποινικού δικαστηρίου και η σύνθεση του εν λόγω σχηματισμού μεταβλήθηκε εν συνεχεία, το θύμα αυτό πρέπει, κατ' αρχήν, να εξετασθεί εκ νέου από τον εν λόγω σχηματισμό, υπό τη νέα σύνθεσή του, εφόσον ένας εκ των διαδίκων προβάλλει αντίρρηση κατά της συνεκτιμήσεως από τον σχηματισμό αυτόν των πρακτικών της πρώτης καταθέσεως του εν λόγω θύματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 60 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πρώτο τμήμα) αποφαινεται:

Τα άρθρα 16 και 18 της οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν αντιτίθενται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας, όταν το θύμα έχει ήδη εξετασθεί μία φορά από δικαστικό σχηματισμό πρωτοβάθμιου ποινικού δικαστηρίου και η σύνθεση του εν λόγω σχηματισμού μεταβλήθηκε εν συνεχεία, το θύμα αυτό πρέπει, κατ' αρχήν, να εξετασθεί εκ νέου από τον εν λόγω σχηματισμό, υπό τη νέα σύνθεσή του, εφόσον ένας εκ των διαδίκων προβάλλει αντίρρηση κατά της συνεκτιμήσεως από τον σχηματισμό αυτόν των πρακτικών της πρώτης καταθέσεως του εν λόγω θύματος.

(υπογραφές)